

Оксана Данилюк,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри теорії і методики початкової освіти,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

Гуманно-особистісний підхід до формування особистості молодшого школяра

Сучасний стан суспільства характеризується бурхливим розвитком інформаційних технологій і застосуванням штучного інтелекту. Сьогодні великою проблемою батьків і педагогів є те, що діти проводять значну частину свого часу перед екранами смартфонів, планшетів і комп'ютерів, що призводить до багатьох проблем, зокрема: *соціальної ізоляції*: діти, захоплені віртуальними світами, часто втрачають інтерес до реальних соціальних взаємодій і ускладнення розвитку комунікативних навичок і вмінь будувати стосунки; *зниження фізичної активності*: тривале використання гаджетів часто супроводжується сидячим способом життя, що негативно впливає на фізичне здоров'я; *залежності*: надмірне використання електронних пристроїв може призводити до формування різного роду вад, які вимагають спеціального лікування; *проблеми з концентрацією та навчанням*: часті відволікання на гаджети знижують здатність дітей зосереджуватись і засвоювати навчальний матеріал.

Тому сьогодні прогресивна громадськість, педагоги-новатори звертають особливу увагу до постійного оновлення життя школи, багатогранної творчої діяльності вчителя та учительських колективів, щоб гуманне педагогічне мислення запалило іскри для народження дитини з вірою в свої можливості, розкрило самотню природу дитини, розвинуло повагу та ствердження її особистості, спрямувало її на служіння добру й справедливості[2].

Сучасна педагогічна спільнота неодноразово закликала педагогів і батьків, зокрема, до єднання навколо «Маніфесту» і співробітництва в оздоровленні та оновленні освітнього світу, щоб кожна Дитина

- виховувалась Людиною Благородною та Великодушною;
- розвивалась духовно і морально;
- оволодівала знаннями, що розширюють її свідомість і ведуть до творчості та творення блага;
- вчилась виражати, берегти та стверджувати в житті свою вільну волю;
- любила Батьківщину, цінувала та бережно ставилася до багатовікової культури свого народу і людства [3].

Для оновлення світу освіти на основі ідей гуманної педагогіки нам доведеться враховувати і долати перешкоди, що виникають як у зовнішньому,

так і в нашому внутрішньому світі дослідженні особливу увагу хочемо звернути на гуманно-особистісний підхід в освітній діяльності, розроблений Шалвою Амонашвілі. Цей підхід акцентує увагу на розвитку особистості учня на його духовних, моральних та інтелектуальних якостях, а також на створенні умов для гармонійного розвитку дитини як цілісної особистості. «Нам нікуди не дітися від покладеного Богом обов'язку. Інакше буде гріх, буде зрада. Виховуючи нашу Дитину, ми стаємо співпрацівниками Бога». [1, с. 19]

Розглянемо основні принципи гуманно-особистісного підходу Ш. Амонашвілі.

Прийняття та розуміння учня як особистості: учитель повинен бачити в кожній дитині унікальну особистість з її індивідуальними потребами, здібностями та можливостями. Це передбачає повагу до дитини, розуміння її емоційних станів і потреб. Кожна дитина унікальна, має свої інтереси, здібності та стиль навчання. Вчитель, який приймає учня як особистість, прагне зрозуміти ці унікальні характеристики і адаптувати методи навчання відповідно до потреб кожного учня. Це може включати диференційоване навчання, де завдання та проєкти підбираються з урахуванням індивідуальних можливостей і зацікавлень учнів.

Важливим також є розуміння емоційного стану учня, що допомагає створенню безпечного і підтримуючого навчального середовища. Учні, які відчувають емоційну підтримку, більш схильні до активної участі в навчальному процесі та відкриті до нових знань. Вчитель має бути уважним до емоційних потреб учнів, надавати підтримку у складних ситуаціях та сприяти формуванню позитивного емоційного клімату в класі.

Індивідуальний підхід: важливо враховувати індивідуальні особливості кожного учня, адаптувати методи та форми навчання відповідно до його потреб і можливостей. Це дозволяє створити умови для максимального розвитку потенціалу кожної дитини.

Індивідуальний підхід у гуманній педагогіці є центральним компонентом, що сприяє формуванню гармонійної особистості учня та створенню ефективного навчального середовища. Гуманна педагогіка, як освітній напрям, базується на визнанні унікальності кожної дитини та прагненні максимально враховувати її індивідуальні потреби, здібності та інтереси. Розглянемо основні аспекти індивідуального підходу в контексті гуманної педагогіки.

Принцип індивідуальності передбачає детальне вивчення індивідуальних особливостей кожного учня, включаючи його когнітивні, емоційні та соціальні характеристики. Вчитель повинен здійснювати регулярну діагностику навчальних потреб учнів, створювати індивідуальні освітні траєкторії, які оптимально відповідають здібностям та інтересам кожного учня.

Розвиток позитивної мотивації до навчання: учитель повинен створювати ситуації успіху для кожного учня, стимулювати інтерес до навчання, допомагати відчувати радість від пізнання та досягнень. При цьому дуже важливо створювати атмосферу довіри, підтримки та заохочення. Важливо, щоб учні відчували себе безпечно та комфортно в класі, мали можливість висловлювати свої думки та почуття без страху перед осудом або критикою. Це сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання та підвищенню рівня внутрішньої мотивації.

Гуманна педагогіка наголошує на важливості залучення учнів до процесу прийняття рішень, що стосуються їхнього навчання. Це може включати вибір тем для дослідження, методів виконання завдань або навіть планування частини навчального процесу. Такий підхід підвищує відповідальність учнів за своє навчання, розвиває їхню самостійність та ініціативність, що сприяє підвищенню мотивації.

Потужним інструментом для розвитку мотивації має бути постійне відзначення та заохочування успіхів та зусиль учнів, навіть якщо вони не завжди досягають ідеальних результатів. Важливо, щоб похвала була щирою та обґрунтованою, підкреслювала конкретні досягнення та позитивні зміни в поведінці або навчанні. Це допомагає учням усвідомити свої успіхи та прагнути до нових досягнень.

Виховання духовності та моральності: значна увага приділяється формуванню моральних цінностей, етичних норм, духовного розвитку учнів. Це включає виховання чесності, справедливості, співчуття, толерантності та ін. Виховання духовності та моральності передбачає формування в учнів почуття власної гідності, самоповаги та розуміння важливості кожної особистості. Педагог має створювати умови, за яких кожен учень відчуватиме себе цінним та унікальним, що сприяє розвитку самосвідомості та духовного потенціалу.

Важливим аспектом виховання моральності є формування у дітей розуміння етичних норм та цінностей. Педагог повинен активно залучати учнів до обговорення моральних питань, допомагати їм усвідомлювати значення таких цінностей, як чесність, справедливість, доброта, співчуття та відповідальність. Це можна реалізувати через інтерактивні методи навчання, такі як дискусії, рольові ігри, аналіз ситуацій та літературних творів.

Ключовим компонентом духовного та морального виховання є необхідність навчати дітей розуміти та керувати своїми емоціями, а також враховувати почуття інших. Це сприяє формуванню емпатії та співчуття, що є основою моральної поведінки.

Необхідною складовою духовного та морального виховання є особистий приклад педагога. Учні часто беруть за зразок поведінку своїх вчителів, тому педагоги повинні демонструвати високі моральні стандарти у своїх діях та

взаємовідносинах з учнями та колегами. Педагог, який проявляє чесність, справедливість, доброту та повагу, стає для учнів взірцем для наслідування.

«Авторитарна педагогіка – це педагогіка убозтва й обмеженості нашої свідомості. А про те, як її розширювати дружно навчають нас класики Світової Педагогіки: розширювати свідомість потрібно від матеріального до духовного з розумінням того, що дух є початком усього матеріального» [1, с. 23].

Співпраця та партнерство в навчанні: взаємодія між учителем та учнями базується на принципах співробітництва, партнерства та діалогу. Учитель не виступає авторитарною фігурою, а є наставником і помічником у навчальному процесі. Співпраця та партнерство сприяють створенню позитивного навчального середовища, де учні відчують підтримку та заохочення з боку вчителів та однокласників. Таке середовище базується на принципах взаємоповаги, довіри та відкритості, що стимулює учнів до активного обміну думками та ідеями, підвищує мотивацію до навчання та сприяє кращому засвоєнню знань.

Співпраця в навчанні сприяє розвитку соціальних та комунікативних навичок учнів. Працюючи в групах або парах, учні навчаються слухати інших, висловлювати свої думки, аргументувати позицію та шукати компроміси. Партнерство в навчанні передбачає розподіл відповідальності між учасниками навчального процесу. Учні беруть на себе відповідальність за виконання певних завдань, що сприяє розвитку їхньої самостійності та організаційних навичок. Водночас, педагог виступає як наставник, який направляє та підтримує учнів, але не контролює кожен їхній крок, що сприяє формуванню почуття відповідальності за власне навчання. Також формуються навички критичного мислення та вирішення проблем. Учні, працюючи разом, стикаються з різноманітними поглядами та підходами до вирішення завдань, що стимулює їх до глибшого аналізу та рефлексії. Це сприяє формуванню здатності критично оцінювати інформацію, приймати обґрунтовані рішення та знаходити ефективні шляхи вирішення проблем.

Створення атмосфери довіри та підтримки: важливо забезпечити емоційно безпечне середовище, де учні можуть вільно виражати свої думки, ставити запитання, робити помилки і вчитися на них без страху покарання або осуду.

Створення атмосфери довіри та підтримки у гуманній педагогіці є ключовим елементом, що визначає успіх освітнього процесу та розвиток гармонійної особистості учня. Гуманна педагогіка, заснована на принципах поваги, розуміння та емоційного комфорту, акцентує увагу на взаємодії між педагогами та учнями, спрямованій на створення позитивного психологічного клімату. Важливим елементом у цьому аспекті є визнання та повага до індивідуальності кожного учня. Педагог має враховувати унікальні особливості, потреби та інтереси кожної дитини, створюючи умови для їхнього повного розкриття.

Для створення атмосфери довіри та підтримки важливо, щоб педагоги володіли високим рівнем емоційної компетентності. Вони повинні вміти керувати своїми емоціями, проявляти емпатію, розуміти та підтримувати емоційний стан учнів. Педагоги з високою емоційною компетентністю створюють позитивний емоційний клімат у класі, що сприяє кращому засвоєнню знань та розвитку учнів. Школа життя Амонашвілі прагне створити умови, за яких кожна дитина може розкрити свої таланти та здібності, формуватися як особистість, здатна до самостійного мислення, творчості та морального вибору. Цей підхід також передбачає активну участь батьків у навчально-виховному процесі, оскільки співпраця школи і сім'ї є ключовою для успішного розвитку дитини.

Гуманно-особистісний підхід Амонашвілі можна вважати відповіддю на виклики сучасної освіти, оскільки він спрямований на створення умов для гармонійного розвитку кожної дитини, формування позитивного ставлення до навчання і виховання моральних та духовних цінностей. Це забезпечує не лише високий рівень академічних знань, але й розвиток соціальних і емоційних компетенцій, необхідних для успішного життя в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Амонашвілі Ш. Мистецтво родинного виховання. Харків : ВД «Школа», 2017. 400 с.
2. Амонашвілі Ш. О. Школа життя. Хмельницький : Подільський культурно-просвітительський центр ім. М. К. Реріха. 2002. 172 с.
3. [Маніфест гуманної педагогіки : URL](http://gumanpedagog.org.ua/ind%20ex.php?option=com_content&view=article&id=127&Itemid=57)
http://gumanpedagog.org.ua/ind%20ex.php?option=com_content&view=article&id=127&Itemid=57